

Ön Ödemeli Kamu Hizmeti Anlayışı Sosyal Hukuk Devleti ile Bağdaşmaz!

Emre Baturay Altınok*
Zeliha Aras*

2005 yılı bütçe kararnamesince kartlı sayaçların satış ve montaj işleri ile ilgili bazı esaslar getiren ve bu konuda Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi (ASKİ)'ni yetkilendiren Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 23.11.2004 tarih ve 1466 sayılı Belediye Meclis Kararı ve bu karar ile yetkilendirilen ASKİ'nin 18.05.2005 tarih ve 219 sayılı "Borcundan dolayı sökülün su sayaçlarının yerine Kartlı Su Sayacı takılması"na ilişkin 2 numara ile numaralandırılan Yönetim Kurulu Kararı'nın Anayasa'ya, insan ve yaşam hakkına, temel hak ve özgürlüklere kamu yararı ve hizmet gereklerine ve hukuka aykırı olduğundan yürütmelerinin ayrı ayrı durdurulması ve takiben iptallerine karar verilmesi istemi ile Ankara 11. İdare Mahkemesi'nde vatandaş Mustafa TANŞİ tarafından açılan dava 2008 senesinin son günlerinde Ankara'dan başlayan bir dalga ile tüm Türkiye'yi salladı. Söz konusu davada 26.11.2008 tarihinde verilen yürütmeyi durdurma kararı¹, Belediye Seçimleri'nin yaklaştığı şu günlerde Ankara sakinleri ve diğer belediyeler için yeni bir tartışmanın odağına oturdu.

Bilindiği üzere ön ödemeli kamu hizmetinin en ateşli savunması Ankara'daki mevcut Belediye yönetimi tarafından yapılıyor. Üstelik bu ihtiyacın (!), kamu hizmetinin bir gereği olarak sunulduğu iddia ediliyor. Gerekçesi olarak da tahsilât kolaylığı olarak gösteriliyor. Peki Ankaralıların temel bir insan hakkı olan suya erişim hakkı, sosyal devlet anlayışı ile teminat altına alınan kamu hizmetine erişimde eşitlik ve adalet anlayışı, Türkiye'nin yoksulluk gerçeği ne olacaktır? Ankaralılar kömür ve son günlerin modası beyaz

eşya dağıtımını bir kenara koyarak gerçek bir sosyal belediyeçilik anlayışı ile ne zaman tanışacak?

Ankara 11. İdare Mahkemesi'nin yürütmeyi durdurma kararının gerekçesi tam da bu aşamada önem kazanıyor, gerçek bir kamu hizmetinin nasıl olması gerektiğine ışık tutuyor. Kararın gerekçesinde: "Belediyelerin belde halkının müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan tüzel kişilikler olduğu, bu anayasal anlayışın içme ve kullanma suyu hizmetlerinin belde sakinlerine sunulmasını düzenleyen yasal mevzuata da yansıdığı, **hizmetin karşılığının alınmasının, hizmetin sunulmasından sonra gerçekleşecek bir aşama olduğu**, dava konusu olayda borcundan dolayı sökülün su sayaçlarının yerine kartlı su sayacının takılmasını zorunlu kılan ASKİ Yönetim Kurulu kararı ile, **kamu hizmeti sunumunun peşin ödemeye bağlanarak anılan anayasal ve yasal kamu hizmeti anlayışına uymayan ticari niteliği ağır basan yeni bir ilişki biçimi oluşturmak istendiği**, belirtilerek bu sebeple ASKİ Yönetim Kurulu kararının borcundan dolayı sökülün su sayaçlarının yerine kartlı su sayacı takılması kısmında hukuka aykırı olduğu ve , yürütmesinin durdurulması gerektiği sonucuna varılıyor." Mahkeme bu kararı ile Ankara halkının müşteri olmadığına ve belediye ile yöre halkı arasında ticari bir ilişki olmadığına vurgu yapılıyor. Peki bu aşamada ASKİ, yürütmeyi durdurma kararına jet hızı ile itiraz ederken ne açıklama yapıyor? "Ankara 11. İdare Mahkemesinin aldığı karar gereğince 'ASKİ'nin kartlı su sayacı takamayacağı, kartlı su sayacı bedeli olarak alınan 300 YTL'nin ise iade edileceği" yönünde basında haberler yer aldığı ifade edilerek, "Bunların gerçeği yansıtmadığı, mahkemenin ön ödemeli kartlı su sa-

* Avukat, Ankara Barosu Kent ve Çevre Kurulu.
1 Ankara 11. İdare Mahkemesi'nin 2008/1868 E. Sayılı ve 26.11.2008 Tarihli Yürütmeyi Durdurma Kararı.

yaçlarının takılmasının iptali ve tahsil edilen paraların iade edilmesi yönünde karar vermediği” belirtiliyor ve ekleniyor. “Kamuoyuna lanse edildiği gibi ön ödemeli su sayaçlarının artık kullanılmayacağı gerçek değil.”²

Peki ya Anayasa’nın 138/3 orada neden duruyor? Anılan gerekçe dikkate incelendiğinde Yasama ve yürütme organları ile idarenin, mahkeme kararlarına uymak zorunluluğu; bu organlar ve idarenin, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremeyeceği ve bunların yerine getirilmesini geciktiremeyeceği gerçeği ne anlama geliyor. ASKİ’nin kartlı su sayacı ısrarı hizmetin karşılığının alınmasının, hizmetin sunulmasından sonra gerçekleşecek bir aşama ve kamu hizmeti sunumunun peşin ödemeye bağlanarak anılan anayasal ve yasal kamu hizmeti anlayışına uymayan ticari niteliği ağır basan yeni bir ilişki biçimi olduğu gerçeği ısrarla nasıl savunulabiliyor. Üstelik benzer bir karar daha önce de verilmiş ve Danıştay’ca da onanmışken...

7. İdare Mahkemesi Kararı Kim İçin Verildi?

Daha önce de Ankara Barosu Başkanlığı’nın hukukun üstünlüğü ve kamu yararı adına 2005 senesinde Ankara 7. İdare Mahkemesi’nde açtığı dava ile ASKİ’nin 10 yılını doldurmuş su sayaçlarının ön ödemeli elektronik kartlı sayaçla değiştirilmesine yönelik kararı ile sayaç bedeli olarak 200 TL, montaj bedeli olarak 100 TL alınmasına yönelik kararını iptal ettirmiş ve karar 24 Haziran’da Danıştay tarafından da onanmıştı. Danıştay 8. Daire’nin, 2007/77020 E. Ve 2007/4496 K. sayılı, 24.06.2008 tarihli kararı ile onanan Ankara 7. İdare Mahkemesi kararında da hizmetin karşılığının alınmasını, hizmetin sunulmasından sonra gerçekleşecek bir aşama olarak belirlediği özellikle vurgulanmıştı.³

Eski su sayacının borcundan dolayı sökülmesi üzerine, eski sayacın yerine kartlı su sayacının takılacağını öğrenen vatandaş Mustafa’nın 11. İdare Mahkemesinde açtığı dava suyun ticarileştirilmesi, kamu hiz-

metlerine eşit ve adil erişim hakkı ve kamu hizmetinin niteliğini bir kez daha tartışmaya açıyor ve unutulmuş bu kararın gerekçesini yeniden kamuoyu gündemine alırken Belediye nerede yaşıyor?

Ankara Büyükşehir Belediyesi, Kimin Belediyesi?

Belediyeler, belediye halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruldukları Anayasal bir gerçek⁴. Belediyelerin temel ve öncelikli amacı kamunun ihtiyaçlarını karşılamak ve kamuya hizmet sunmak olduğu da şüphesiz. Belediyeler sundukları kamu hizmetlerinde kamu yararını sağlamak zorunda ise her türlü idari işlem ve eylemlerinde eşitlik ve süreklilik ilkeleri ile insan haklarına dayalı sosyal devlet anlayışını esas almak zorunda değiller mi?

Kamu hizmetinin yürütülmesinde kamu yararı esas alınmalıdır. Oysa 11. İdare Mahkemesi’nin kararındaki ASKİ uygulaması, borcun ödenmesini yeterli görmemekte kartlı sayaç bedelinin de ödenmesi halinde tekrar su hizmeti verileceğine işaret etmektedir. Üstelik de bu hizmetin 300 TL kartlı sayaç bedelinin ödenmesinden sonra. Tüm bu kararlar verilirken olması gerekenin kamudan yana tavırla yanlış uygulamadan dönmek iken Belediye ne yapıyor? Karara itiraz ediyor, ardından da açıklama yapıyor. Ankara Büyükşehir Belediyesi, gecikmeli tahsilatları bahane ederek müşteri olarak gördüğü Ankaralılarından su faturalarının tahsilatı için 100 trilyonluk bir yatırımın kamu hizmeti ile bağdaştığını nasıl iddia edebilir? Bu iddiası ile Ankara’ya hizmet ürettiğini kim ileri sürebilir? Varoluş sebeplerinden birisi olan Ankara’ya su sağlama hizmetini ticari hizmetin arkasına gizleyecekse Ankara’lılara hizmet etmediği kabul edilir. Peki bu durumda hizmet kime gidiyor?

Suya Erişim Hakkı Tartışmasız Bir İnsan Hakkıdır.

Suyun insan ve canlı yaşamındaki önemi ve hayatiliği son derece açıktır. Bir insan hakkı olarak su hakkı, insanlık onuruna uygun bir hayat sürdürülebilmesi

2 Ankara 7. İdare Mahkemesi’nin 2005/2238 E. 2007/315 K. Sayılı, 22.02.2007 Tarihli Kararı

3 Anayasa Madde 127/1 : Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.

4 Anayasa madde 13 : Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

için zaruridir. Herkesin yeterli, güvenli, kabul edilebilir, fiziksel olarak erişilebilir suya hakkı vardır. Yeterli miktarda güvenli su, susuzluktan kaynaklanan ölümleri önlemek, su ile ilgili hastalıkların riskini azaltmak ve her türlü tüketim, yemek pişirme, kişisel veya ev içi sağlık gereksinimlerini karşılamak için gereklidir.

Su hakkı başta antlaşmalar, bildirgeler olmak üzere pek çok uluslararası belgede tanınmıştır. 1994 Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Programında herkesin yeterli standartlarda yaşama hakkı içinde su ve sağlığın koruması da yer almıştır.1999'da Genel Toplantı Kararı temiz suyu temel insan haklarından biri olarak tanımıştır. Su hakkının yasal temeli olabilecek en açık uluslararası belge 2002'de BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi tarafından yayınlanan Genel Açıklama 15'tir. Komite'ye göre herkesin kişisel ve evsel kullanım için yeterli, güvenli, fizikî olarak ulaşılabilir suya erişme hakkı vardır.

Su vazgeçilmesi mümkün olmayan temel bir haktır. Gerekçesi ne olursa olsun "insan"ın susuz bırakılması kabul edilemez. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin ve ASKİ'nin söz konusu kararı ile maddi sıkıntısı olan vatandaşların susuz bırakılması mümkün hale getirilmektedir. Ön ödemeli su sayacı uygulaması ile parası olan suyu kullanma hakkını elde edecek, parası olmayan ise susuz kalacaktır. **İdarelerce dayatılan önce para sonra su (hizmet) anlayışı, vatandaşların sahibi oldukları su hakkı karşısında müşteri olarak algılanmalarının önünü açmaktadır.** Bahse konu uygulamanın Anayasa ile güvence altına alınmış sosyal hukuk devleti ilkesine de aykırıdır ve bu uygulamanın ülkemizde varlığını sürdürmesi hukuki bir ayıptır.

Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir⁵. Dava konusu olayda ise temel hak ve özgürlüklerin kullanılması şarta bağlanmış ve sınırlandırılmıştır. Üstelik bu sınırın kanuni bir dayanağı yoktur.

Ankara 7. İdare Mahkemesi'nin Danıştay tarafın-

5 Yürütmeyi Durdurma Kararına ASKİ'nin itirazı Bölge İdare Mahkemesi'nce reddedilmiştir. (15.01.2009 tarih, 2009/128 itiraz no)

dan da onanan kararı sonrasında Ankara 11. İdare Mahkemesi'nin söz konusu yürütmeyi durdurma kararının⁶ gerekçesi su, doğalgaz ve elektrik başta olmak üzere ön ödemeli tüm hizmetler açısından emsaldir.

Anayasanın 2. maddesinde teminat altına alınan hukuk devletinin gereği olarak bugünden itibaren mekanik sayaçların ön ödemeli kartlı sayaçlarla değiştirilmesine yönelik kararlardan vazgeçilmeli, mahkemenin gerekçesinde belirtilen kamu hizmetinin sürekliliğine yönelik hizmet üretilmeli, ön ödemeli sistemin doğurduğu mağduriyet ortadan kaldırılarak belediye hizmetlerinde ticari kazancı ön plana çıkaran anlayışından derhal dönülmelidir.

Sosyal bir hukuk devleti ile saygın bir idarenin gereği de budur.

6 Yürütmeyi Durdurma Kararına ASKİ'nin itirazı Bölge İdare Mahkemesi'nce reddedilmiştir. (15.01.2009 tarih, 2009/128 itiraz no)